

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

ՍԱՄՎԵԼ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ N 189 ԱՎԱԳ ԴՊՐՈՑԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ*

ՀՏԴ: 02(479.25)

DOI: 10.54503/2953-8092.2025.2(6)-76

ԶԱՐՈՒՀԻ ՏՈՆՈՅԱՆ

ՀՊՄՀ Կուլտուրայի ֆակուլտետ

Թանգարանագիտության, գրադարանագիտության և

մատենագիտության ամբիոն

Բանասիրական գիտությունների թեկնածու

ORCID: [0000-0003-3738-7416](https://orcid.org/0000-0003-3738-7416)

Ժամանակակից կրթական համակարգում դպրոցական գրադարանները կարող են և պետք է հանդես գան որպես տեղեկավարական, ուսումնաստանդակ և մշակութային կենտրոններ՝ նպաստելով աշակերտների ընթերցողական մշակույթի ձևավորմանը, տեղեկավարական գրագիտության զարգացմանը և ինքնուրույն ուսումնառությանը: Հայաստանի Հանրապետությունում դպրոցական գրադարանների գործունեությունը չունի հստակ իրավական կարգավորում՝ որպես առանձին ենթահամակարգ, ինչի հետևանքով դրանց գործառույթները հաճախ սահմանափակվում են դասագրքերի պահպանման և բաշխման շրջանակում: Տարածքային, նյութատեխնիկական և մասնագիտական խնդիրները զգալիորեն նվազեցնում են դպրոցական գրադարանների ներուժը կրթական գործընթացում:

Սույն հոդվածի նպատակն է ներկայացնել ՀՀ դպրոցական գրադարանների գործունեության հիմնախնդիրները և զարգացման հնարավոր

* Հոդվածը ներկայացվել է 19.09.2025, գրախոսվել է 27.11.2025, ընդունվել է տպագրության 24.12.2025:

The article was submitted on 19.09.2025, reviewed on 27.11.2025, accepted for publication on 24.12.2025.

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

ուղիները՝ հիմնվելով Երևանի Սամվել Գևորգյանի անվան թիվ 189 ավագ դպրոցի գրադարանի փորձի վերլուծության վրա: Հետազոտության շրջանակում առաջադրվել են հետևյալ խնդիրները՝ ուսումնասիրել ավագ դպրոցի գրադարանի նյութատեխնիկական, բովանդակային խնդիրները, ընդգծել գրադարանավարի դերն ու մասնագիտական կարողությունները գրադարանի արդյունավետ գործունեության ապահովման գործում, ներկայացնել հաջողված փորձի օրինակ՝ որպես զարգացման գործնական մոդել:

Ուսումնասիրության արդյունքում կարող ենք ընդգծել, որ համապատասխան մասնագիտական մոտեցման, ղեկավարության աջակցության դեպքում դպրոցական գրադարանը կարող է վերափոխվել բազմագործառութային տեղեկատվական կենտրոնի՝ դառնալով դպրոցական համայնքի ակտիվ ուսումնամշակութային միջավայր: Ստացված արդյունքները կարող են հիմք ծառայել դպրոցական գրադարանների գործունեության կատարելագործման, ինչպես նաև ոլորտի վերանայման համար:

In the modern educational system, school libraries can and should function as information, instructional-support, and cultural centers, contributing to the development of students' reading culture, information literacy, and independent learning skills. In the Republic of Armenia, however, the activities of school libraries are not clearly regulated as a separate subsystem, as a result of which their functions are often limited to the storage and distribution of textbooks. Spatial, material-technical, and professional challenges significantly reduce the potential of school libraries within the educational process.

The purpose of this article is to present the key issues facing school libraries in the Republic of Armenia and to explore possible directions for their development, based on an analysis of the experience of the library of Yerevan Samvel Gevorgyan Secondary School No. 189. Within the framework of the study, the following objectives are set: to examine the material-technical and content-related challenges of a high school library; to highlight the role and professional competencies of the librarian in ensuring the effective operation of

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

the library; and to present a successful case as a practical model for development.

As a result of the study, it can be emphasized that with an appropriate professional approach and the support of school administration, a school library can be transformed into a multifunctional information center, becoming an active educational and cultural environment for the school community. The findings of this study may serve as a basis for improving the operation of school libraries and for reconsidering policies and approaches in this field.

Բանալի բառեր՝ Սամվել Գևորգյանի անվան դպրոցական գրադարան, գրադարանային կրթություն, տեղեկատվական կենտրոն, տեղեկատվական գրագիտություն, գրադարանավար, ուսումնական գործընթաց, ավագ դպրոց:

Ինչպես հղել՝ Տոնոյան, Չ. (2025), Սամվել Գևորգյանի անվան N 189 ավագ դպրոցի գրադարանը, *Լրատու Հայկական գրադարանային ասոցիացիայի*, 2(6), 76-86. [https://doi.org/10.54503/2953-8092.2025.2\(6\)-76](https://doi.org/10.54503/2953-8092.2025.2(6)-76)

How to cite (APA style): Tonoyan, Z. (2025). The Library of Samvel Gevorgyan High School No. 189, *Herald of the Armenian Library Association*, 2(6), 76-86. [https://doi.org/10.54503/2953-8092.2025.2\(6\)-76](https://doi.org/10.54503/2953-8092.2025.2(6)-76)

Ներածություն

ՀՀ գրադարանների և գրադարանային գործի մասին օրենքում դպրոցական գրադարաններն առանձնացված չեն: «Գրադարանների և գրադարանային գործի մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածում նշված է. «Կրթական՝ գործում են ուսումնական հաստատությունների կառուցվածքում և, դրանց բնույթին համապատասխան, ձևավորում են հավաքածուներ, մասնակցում ուսումնական ու գիտահետազոտական գործընթացներին, ապահովում են դասախոսների, ուսանողների, գիտական աշխատողների, մասնագետների և այլ անձանց

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

գրադարանային-տեղեկատվական սպասարկումը» (ՕՐԵՆՍԳԻՐՔ 2012, հոդված 6): 2011 թ. ՀՀ Կրթության և գիտության նախարարության ջանքերով տպագրվում է դպրոցների գրադարանների գործունեությունը մեկնաբանող ձեռնարկ, ուր ընդհանուր դրույթներով նշվում է, թե ինչպիսին պետք է լինեն այդ կարևոր կառույցները (ՁԵՌՆԱՐԿ 2011, 75):

Նշենք, որ ՀՀ բոլոր կրթական օջախներում կան գրադարաններ և գրադարանավարներ, որոնք աշխատում են նախապես մշակված ծրագրով և ունեն կայուն գործառույթներ: Այդ գրադարանները, սակայն, հաճախ զբաղեցնում են շատ սահմանափակ տարածք, քիչ են կամ ընդհանրապես բացակայում են տեղում ընթերցելու համար նախատեսված նստատեղերը, պահարանները հին են և ոչ գրավիչ: Այս ամենը չի նպաստում ընթերցողների ներգրավմանը և թույլ չի տալիս իրականացնել տարաբնույթ միջոցառումներ: Հաճախ գրադարանավարի նախաձեռնած միջոցառումներն անցկացվում են դպրոցի դահլիճում կամ առանձին դասարաններում, ինչի պատճառով աշակերտները հնարավորություն չեն ունենում զգալ գրադարանի շունչը:

Ներկայում դպրոցական գրադարանների հավաքածուները համալրվում են մասամբ կամ չեն համալրվում ընդհանրապես: Դպրոցներին հատկացված ֆինանսավորման սղության պատճառով շատ դեպքերում գրադարանի հավաքածուների համալրումը մղվում է հետին պլան: Նման մոտեցման մեջ իրենց անմիջական մեղքի բաժինն ունեն նաև դպրոցի ղեկավարությունն ու գրադարանավարը, որոնց անտարբերության պատճառով գրադարանը վերածվում է պահեստի: Երբեմն համալրումը կատարվում է նվիրատվությունների շնորհիվ, սակայն շատ հաճախ այդ գրականությունը ժամկետանց է և ոչ պիտանի: Նման համալրումը բնականաբար չի կարող նպատա-

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

կային ծառայել արտաուսումնական գործընթացին և չի կարող բավարարել լրացուցիչ տեղեկատվություն ստանալու աշակերտների պահանջները:

Նման հնարավորություններով և սահմանափակումներով գրադարանները չեն կարող դառնալ ժամանցի վայրեր, հետազոտական կենտրոններ կամ տեղեկատվության տարածման աղբյուրներ: Կենցաղային և ֆինանսական խնդիրների պատճառով դրանք չեն նպաստում աշակերտակենտրոն ուսումնառությանը, դառնում են «փակ» և ոչ մատչելի:

Խիստ կարևորվում է այստեղ գրադարանավարի դերը: Հաճախ դպրոցներում այս կարևոր հաստիքը վստահվում է ցանկացած այլ մասնագետի, քանի որ, ըստ տրամադրվածության, դպրոցական գրադարանը դիտվում է միայն դասագիրք պահող և սպասարկող վայր: Մինչդեռ մասնագիտական որակավորում ունեցող անձի ներգրավումը հնարավորություն կտա լուծելու մի շարք խնդիրներ, հատկապես նրանք, որոնք որևէ առնչություն չունեն ֆինանսների և դպրոցի ղեկավարության հետ: Մասնագետ-գրադարանավարը չպետք է իր գործունեությունն իրականացնի տնօրենի ցանկությամբ: Նա պետք է հանդես գա առաջարկություններով՝ տնօրենի հետ համաձայնեցնելով դրանց իրականացման միջոցները:

Դպրոցական գրադարանի գործունեության մասնավոր օրինակ

Ներկայացնելով ՀՀ դպրոցական գրադարանների գործունեությանը բնորոշ ընդհանուր հիմնախնդիրներն ու զարգացման միտումները՝ առանձնացնել ենք Երևանի Սամվել Գևորգյանի անվան թիվ 189 ավագ դպրոցի գրադարանը՝ որպես մասնավոր ուսումնասիրության օրինակ: Այս մոտեցումը հնարավորություն է տվել համադրելու առկա ձեռքբերումներն ու բացթողումները, վերլուծելու դրանց

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

արդյունավետությունն ու ազդեցությունը կրթական գործընթացի վրա, ինչպես նաև նախանշելու հետագա բարելավման և կատարելագործման հնարավոր ուղիները:

Դպրոցը հիմնադրվել է 1987 թ.¹ որպես միջնակարգ դպրոց և գտնվում է Երևանի Դավթաշեն վարչական շրջանում: ՀՀ կառավարության համապատասխան որոշմամբ 2010 թ. այն ստացել է ավագ դպրոցի կարգավիճակ¹: Ուսումնական հաստատությունը կրում է Արցախյան առաջին պատերազմի մասնակից, ՀՀ առաջին աստիճանի «Մարտական խաչ» շքանշանի ասպետ, «Սասնա ծռեր» կամավորական ջոկատի հրամանատար Սամվել Գևորգյանի անունը:

Դպրոցը բաղկացած է երեք մասնաշենքերից և ունի համապատասխան նյութատեխնիկական բազա՝ երեք համակարգչային կաբինետ, էլեկտրոնային գրատախտակներ, երկու մարզադահլիճ, հանդիսությունների դահլիճ և այլ անհրաժեշտ ենթակառուցվածքներ, որոնք նպաստում են ժամանակակից կրթական գործընթացի կազմակերպմանը:

Դպրոցի գրադարանը գործում է հիմնադրման օրվանից՝ զբաղեցնելով կառույցի տարածքում առանձնացված և համեմատաբար ընդարձակ սրահ: Ի տարբերություն ՀՀ մի շարք դպրոցական գրադարանների՝ այն աչքի է ընկնում ժամանակակից տեխնիկական միջոցների հագեցվածությամբ: Գրադարանի նյութատեխնիկական ապահովվածությունը ներառում է էլեկտրոնային գրատախտակ, համակարգիչներ, հեռուստացույց, տեսամագնիստոֆոն, տեսաերիզներ, խտասկավառակներ, պատճենահանման սարք, տեղեկատվական պաստառներ, ինչպես նաև հայ և համաշխարհային գրականության

¹ ՀՀ կառավարության որոշում ավագ և հիմնական դպրոցների ցանկը հաստատելու մասին (2 հունիսի, 2011 թ. N 774-Ն)
<https://www.arlis.am/hy/acts/68886> (24.12.2025)

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

ու գիտության նշանավոր գործիչների դիմանկարներ: Այս ամենը գրադարանին հնարավորություն է տալիս հանդես գալ ոչ միայն որպես գրապահոց, այլև որպես բազմաֆունկցիոնալ կրթամշակութային միջավայր:

Գրադարանի գործունեությունն իրականացվում է տարեկան ծրագրի հիման վրա, որը մշակվում է դպրոցի ռազմավարական նպատակներին և կրթական առաջնահերթություններին համապատասխան: Ծրագիրը վերանայվում և ճշգրտվում է յուրաքանչյուր ուսումնական տարվա սկզբին, քննարկվում մանկավարժական խորհրդի նիստում և ներկայացվում հաստատման դպրոցի տնօրենին: Ծրագրում ներառվում են ընթացիկ և հեռանկարային միջոցառումները, ընթերցանության խթանման նախաձեռնությունները, կրթական ու մշակութային ծրագրերը: Միաժամանակ, այն ենթարկվում է փոփոխությունների՝ պայմանավորված ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարության ցուցումներով, ինչպես նաև տվյալ տարվա հոբելյանական կամ թեմատիկ պահանջներով:

Ս. Գևորգյանի անվան դպրոցի գրադարանի առաջնահերթ գործառնություններից է սովորողներին դասագրքերով, իսկ ուսուցիչներին՝ ուսումնական ձեռնարկներով և ուսումնասօժանդակ գրականությամբ ապահովելը: Դասագրքերի ստացումը, հաշվառումը և բաշխումը իրականացվում է ինչպես թղթային, այնպես էլ էլեկտրոնային եղանակով՝ Դասագրքերի շրջանառու հիմնադրամի (ԴՇՀ) աջակցությամբ: Հիմնադրամը գործում է Հայաստանում 1997 թվականից և նպատակ ունի ապահովել դպրոցները տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաներով, ներդնել կառավարման ավտոմատացված համակարգեր և նպաստել կրթական գործընթացի արդիականացմանը: ԴՇՀ համակարգի միջոցով հնարավոր է դասա-

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

գրքային ֆոնդի ամբողջական հաշվառումն ու վերահսկումը էլեկտրոնային ձևաչափով:

Դասագրքերն ու անհրաժեշտ գրականությունը դպրոցական գրադարանին տրամադրվում են ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարության միջոցով՝ հանձնման-ընդունման համապատասխան ակտերով: Ստացված գրականությունը մուտքագրվում է գրադարանի գրքային ֆոնդ և պահպանվում սահմանված ժամկետներում: Քանի որ դպրոցը ավագ դպրոցի կարգավիճակ ունի, դասագրքերը գրադարանում պահվում են առնվազն չորս տարի, որից հետո դուրս են գրվում գործող կարգի համաձայն: ԴՇՀ համակարգում գրանցված լինելու շնորհիվ յուրաքանչյուր աշակերտ և ուսուցիչ հնարավորություն ունի օգտվելու նաև դասագրքերի էլեկտրոնային տարբերակներից: Դասասենյակներում փակցված QR կոդերը ապահովում են արագ մուտք թվայնացված ուսումնական նյութերին:

Յուրաքանչյուր ուսումնական տարվա նախաշեմին գրադարանավարը ԴՇՀ կառավարման ավտոմատացված համակարգի միջոցով ստանում է գործողությունների հստակ պլան, որն իրականացվում է տնօրենի և հաշվապահի հետ համագործակցությամբ: Այդ գործընթացը ներառում է դասագրքերի ստացում, կնքում, բաշխում, հաշվառման ստուգում, ֆինանսական հաշվետվությունների կազմում և հաստատում, շրջանառությունից դուրս եկած գրականության օտարում, ինչպես նաև ուսումնական տարվա ավարտին դասագրքերի վերադարձի կազմակերպում և համակարգային արձանագրում:

Միևնույն ժամանակ, դպրոցի գրադարանը չի սահմանափակվում միայն դասագրքային ֆոնդի սպասարկմամբ: Այն համալրված է գեղարվեստական, մասնագիտական, մեթոդական և ուսումնաօժանդակ գրականությամբ և գործում է որպես տեղեկատվական կենտրոն: Սովորողներն ու ուսուցիչները հնարավորություն ունեն օգտվելու

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

ինչպես ավանդական, այնպես էլ էլեկտրոնային ռեսուրսներից: Գրականության համալրումը հիմնականում իրականացվում է նպատակային նվիրատվությունների միջոցով՝ նախապես գնահատելով դրանց համապատասխանությունը ընթերցողական պահանջներին: Գնումներ կատարվում են բացառիկ դեպքերում:

Գրադարանի հարմարավետ կահավորումը և ազատ տարածքը նպաստում են ընթերցանության համար բարենպաստ միջավայրի ձևավորմանը: Գրականությունը դասակարգված է ըստ բաժինների, ինչը հեշտացնում է որոնումն ու ինքնուրույն օգտագործումը: Բաց դարակների համակարգը և ինքնասպասարկման սկզբունքը խթանում են տեղեկատվական գրագիտության զարգացմանը, միաժամանակ ձևավորելով պատասխանատվության զգացում գրադարանի նյութական արժեքների նկատմամբ:

Գրադարանը ծառայում է նաև որպես ժամանցի և արտադասարանական գործունեության կենտրոն: Այստեղ կազմակերպվում են դաս-միջոցառումներ, ցուցադրվում են ուսումնական և մշակութային տեսաֆիլմեր, անցկացվում են պոեզիայի, երաժշտության և ասմունքի երեկոներ, ինչպես նաև փորձարարական և օրինակելի դասեր: Ուսուցիչների համար գրադարանը հանդես է գալիս որպես ինքնազարգացման միջավայր՝ ապահովելով հասանելիություն մեթոդական գրականությանը, ուսուցչական ձեռնարկներին, մասնագիտական պարբերականներին և «Կրթություն» շաբաթաթերթի ամբողջական հավաքածուին:

Դպրոցում գործող տարբեր ակումբներն ու խմբակները՝ «Պատանի բանասեր», «Պատանի բնասեր», «Գրքասերներ», «Պատանի մաթեմատիկոս» և այլն, սերտորեն համագործակցում են գրադարանի հետ: Գրադարանը ակտիվորեն մասնակցում է պետական և ազգային տոներին նվիրված միջոցառումներին, հանդես գալիս

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

սեփական նախաձեռնություններով և կազմակերպում հանդիպումներ ու քննարկումներ: Դպրոցը համագործակցում է Խնկո-Ապոր անվան ազգային մանկական գրադարանի և ՀՀ այլ կրթական հաստատությունների հետ:

Ամփոփում

Սույն հոդվածի շրջանակում իրականացված ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ Հայաստանի Հանրապետությունում դպրոցական գրադարանները շարունակում են գործել սահմանափակ գործառնություններով և առանց հստակ իրավական ու ռազմավարական կարգավորման: Դրանց գործունեությունը հաճախ պայմանավորված է նյութատեխնիկական անբավարար պայմաններով, մասնագիտական կադրերի պակասով և դպրոցական ղեկավարության կողմից գրադարանի դերի թերի արժևորմամբ, ինչի հետևանքով գրադարանները վերածվում են հիմնականում դասագրքերի պահպանման և բաշխման վայրերի:

Երևանի Սամվել Գևորգյանի անվան թիվ 189 ավագ դպրոցի գրադարանի փորձի վերլուծությունը փաստում է, որ համապատասխան մասնագիտական մոտեցման, նպատակային կառավարման և տնօրինության աջակցության դեպքում դպրոցական գրադարանը կարող է հանդես գալ որպես բազմաֆունկցիոնալ տեղեկատվական, ուսումնական և մշակութային կենտրոն: Տվյալ օրինակը ցույց է տալիս, որ գրադարանի արդյունավետ գործունեությունը հնարավոր է նույնիսկ սահմանափակ ֆինանսական պայմաններում՝ հենվելով գրադարանավարի նախաձեռնողականության, մասնագիտական կարողությունների և համագործակցային միջավայրի վրա:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Օգտագործված գրականության ցանկ (References)

ՁԵՌՆԱՐԿ 2011 – Հայաստանի դպրոցների գրադարանների ձեռնարկ (2011), 75 [Hayastani dprotsneri gradaranneri dzernark (2011), 75];

ՕՐԵՆՍԳԻՐՔ 2012 - ՀՀ Գրադարանների և գրադարանային գործի մասին օրենք: Հոդված 6 [HH Gradaranneri ev gradaranayin gortsi masin orenq: Hodvats 6]:

THE LIBRARY OF SAMVEL GEVORGYAN HIGH SCHOOL NO. 189

ZARUHI TONOYAN

Faculty of Culture of ASPU

Department of Museology, Library Studies and Bibliographies

Ph.D. in Philology

Բանալի բաներ՝ Samvel Gevorgyan School Library, Library Education, Information Center, Information Literacy, Librarian, Educational Process, High School.

The study conducted within the framework of this article demonstrates that in the Republic of Armenia school libraries continue to operate with limited functions and without clear legal and strategic regulation. Their activities are often conditioned by insufficient material and technical resources, a lack of professional staff, and the inadequate appreciation of the library's role by school administrations, as a result of which libraries are reduced primarily to spaces for the storage and distribution of textbooks.

The analysis of the experience of the library of Yerevan Samvel Gevorgyan High School No. 189 confirms that, with an appropriate professional approach, purposeful management, and the support of the school administration, a school library can function as a multifunctional information, educational, and cultural center. This example shows that the effective operation of a library is possible even under conditions of limited financial resources, relying on the librarian's initiative, professional competencies, and a collaborative environment.